

Vi vill ge alla chansen till ett rikare liv

Ett rikt liv är så mycket mer än ekonomi. Hälsa, sysselsättning, trygghet och samhörighet är också viktiga komponenter. Ett rikt liv handlar inte bara om oss själva och våra närmaste, utan även om samhället i stort.

Skandia har som kundägt pensionsbolag ett ansvar att tänka långsiktigt både för våra kunders bästa och samhällets utveckling. Skandias främsta sätt att påverka är med kunderbjudanden inom hälsa, trygghet och sparande. Men vi går längre än så.

Vi vill bidra till ett tryggt och hållbart samhälle. Därför stöttar Skandia Idéer för livet forskning och utveckling för att ta fram nya och bättre verktyg och metoder. Sedan 1987 har Skandias stiftelse Idéer för livet samverkat med både forskare, offentlig sektor och civilsamhället. Utöver forskning har stiftelsen stöttat tusentals förebyggande barn- och ungdomsprojekt. Vi bidrar med stipendier, arbetsverktyg och nätverk.

Grunden i allt arbete vi lägger ner är visionen att ge fler människor chansen att få vara friska och leva ett rikare liv i ett tryggt samhälle.

skandia :
Tänk längre

Samhällsförlusten av skolmisslyckande och värdet av att rädda fler i varje årskull

Lena Hök
Nima Sanandaji

Idéer för livet
skandia :

Förord

I dagens Sverige är gymnasiestudier närmast ett krav för att kunna få ett arbete. Drygt en av tio i varje årskull klarar inte att fullfölja gymnasiet. Det medför både stora samhällsförluster och onödigt mänskligt lidande. Resan mot ett marginaliserat liv börjar i regel med ett skolmisslyckande. I tidigare generationer kunde ungdomar klara sig bra i samhället utan gymnasiestudier. Men världen förändras och kraven på formell utbildning och teoretisk kunskap ökar för varje år som går. Ungdomar utan gymnasieexamen, eller motsvarande kompletterande studier, får allt svårare att klara sig på egen hand i det svenska samhället.

Skandias stiftelse Idéer för livet har lång erfarenhet av att förutse risker och arbeta förebyggande. Vi vet värdet av att sätta in rätt insats vid rätt tidpunkt. Att det lönar sig att förutse och förebygga problem innan de uppstår är klassisk försäkringslogik. Idéer för livet har under 30 års tid arbetat med att visa vad denna logik kan bidra med i det offentliga försäkringssystemet. Genom forskning och rapporter vill stiftelsen öka insikten om vikten av att tidigt fånga upp människor för att kunna ge dem förutsättningar att leva ett normalt och tryggt liv. Det skapar både mänskliga vinster och ekonomisk hållbarhet.

Den här rapporten vill lyfta fram värdet av att få fler ungdomar att fullfölja grundskolan och gymnasiet. Det lönar sig både för de drygt 14 000 berörda ungdomarna i varje årskull och samhället i stort. Rapporten visar med hjälp av samhällsekonomiska beräkningar det konkreta ekonomiska värdet av att undvika skolmisslyckanden bland unga. Genom att arbeta för att öka andelen som klarar gymnasiet kan vi ge fler unga chansen till vidareutbildning, högre inkomst, bättre pension och ett mer självständigt liv.

Det är hög tid att våga tänka längre och se bortom kortsiktiga besparingar. Den här rapporten visar tydligt att det lönar sig både för samhället – och för alla som annars drabbas i framtida generationer.

Lena Hök

Verksamhetschef Skandias stiftelse Idéer för livet

Sammanfattning

I denna studie görs samhällsekonomiska beräkningar för att estimeras det värdeskapande som går förlorat när cirka tio procent av en årskull misslyckas med att erhålla en gymnasial examen. Skolmisslyckande bland den senaste årskullen 24-åringar förväntas leda till en samhällsförlust, det vill säga ett förlorat värdeskapande, på 53 miljarder kronor fördelat över det yrkesverksamma livet mellan 24 till 65 år. Ungefär hälften av den förlust som uppstår drabbar individer i form av lägre inkomster, medan andra hälften drabbar offentlig sektor i form av lägre skatteintäkter.

Andelen ungdomar som inte klarar gymnasiet är en indikator på samhällets misslyckande med att förbereda den unga generationen för framtiden. Denna studie kartlägger andelen ungdomar i samtliga kommuner i Sverige som inte hade gymnasial examen vid 24 års ålder. SCB:s senaste statistiska underlag är från 2015 och innefattar 14 746 ungdomar, det vill säga cirka 10 procent av alla 24-åringar. Beräkningarna i denna studie anger nuvärdeskostnaden av framtida förluster. En diskonteringsfaktor tas med som utgår ifrån att en kostnad på 100 kronor nästa år översätts till en kostnad på 96 kronor i år.

Samhällsekonomi kan stärkas betydligt genom att de unga som inte lyckas väl med skolan, samt nyanlända unga som saknar utbildning från sina hemländer, ges stöd för att klara gymnasial examen. Långsiktiga förluster av skolmisslyckanden är viktiga att räkna fram eftersom de kan jämföras med de investeringar som behövs för att ungdomar ska klara skolan.

Innehållsförteckning

Inledning	1
Samhällsekonomiska kalkylen	3
Beräkningarna steg för steg	5
En samhällsförlust på totalt 53 miljarder	7
Samhällsförlusten på kommunal nivå	9
Referenser	18

Projektledare: Christina Wahlström och Anja Skans, Skandia Idéer för livet

Författare: Lena Hök, verksamhetschef Skandias stiftelse Idéer för livet,
Nima Sanandaji, teknologie doktor KTH

Formgivare och redaktör: Tomas Falk, TF Consulting

Tryckeri: Strömbergs

Livförsäkringsbolaget Skandia, 2017

Inledning

Skandias stiftelse Idéer för livet arbetar aktivt med att synliggöra samhällsvinsten med förebyggande sociala insatser. Alltför många individer i Sverige faller utanför arbetsmarknaden och hamnar i ekonomisk och social marginalisering. Ett gemensamt drag är att den resan oftast börjar tidigt och att en tydlig varningssignal är skolmisslyckande. Internationell forskning stödjer bilden av att skolmisslyckanden ofta är början på ett liv i marginalisering. Individer som tidigt får rätt typ av stöd klarar studierna bättre. Redan i förskoleåren finns barn som socialt eller kognitivt inte riktigt följer med i skolarbetet. Om de inte får det stöd som behövs från vuxenvärlden finns risken att de gradvis halkar efter sina jämnåriga.

Barn med inlärningssvårigheter, bristande språklig förmåga eller brist på uppmuntran kan ofta med rätt form av stöd övervinna sina utmaningar och klara skolan. I avsaknad av rätt stöd har barnen svårt att på egen hand vända trenden och studieresultaten. Frustrationen över att ständigt misslyckas med sina studier leder ofta i sin tur till låg studiemotivation. Istället för studier, sport och andra former av konstruktivt beteende kan ungdomarnas energi komma att fokuseras på olika former av utagerande beteenden. De ungdomar som hamnar i denna negativ spiral riskerar att inte klara gymnasiet och får därmed begränsade möjligheter att senare i livet etablera sig på arbetsmarknaden.

Stöd i form av studiestruktur och extra stöd till elever som av olika skäl möter på hinder, är viktigt för att utveckla självmotivation och öka chanserna för att eleven klarar kraven.¹ Genom att lyckas ta gymnasieexamen får eleverna påtagligt bättre möjligheter att senare i livet klara sig väl på arbetsmarknaden. Ungdomar som klarar sina gymnasiestudier har även lägre risk för att utveckla olika former av antisocialt beteende, som till exempel missbruk eller kriminalitet.² Kopplingen mellan utbildning och social- samt ekonomisk framgång har länge kunnat påvisas.

I takt med att det så kallade kunskapsamhället växer fram blir kopplingen ännu tydligare. I tidigare generationer fanns goda möjligheter också för den som saknade gymnasieexamen att klara etableringen på arbetsmarknaden. I dag upplever unga som saknar gymnasieutbildning stora svårigheter att få anställning. Social och ekonomisk status är nära kopplat till huruvida individen har gymnasieexamen eller inte. En statlig offentlig utredning från 2016 slår fast: ”Att ha en gymnasieutbildning är mycket viktigt; det är svårt för en individ att etablera sig på arbetsmarknaden och i samhällslivet utan en sådan.”³

Alla yrken kräver naturligtvis inte en djup teoretisk bakgrund, vare sig på dagens eller framtidens arbetsmarknad. Däremot har den kontinuerliga teknologiska utvecklingen och ökade specialiseringen lett till att det ställs krav på formella kunskaper också för mer praktiskt inriktade yrken. Därför är en gymnasial utbildning viktig även vid mer praktiskt orienterade yrken. Exempel på detta är gymnasiala lärlingsutbildningar och industriprogram på gymnasial nivå. Andelen ungdomar som inte klarar gymnasiet kan därmed ses som en tydlig indikator på samhällets misslyckande med att förbereda unga generationer på vuxenlivets krav.

I denna studie kartläggs antalet personer i åldern 24 år som inte har gymnasieutbildning uppdelat på varje län och kommun i Sverige. Vanligtvis studeras andelen unga som vid 18 eller 19 års ålder inte tagit ut gymnasieexamen. En sådan beräkning blir missvisande eftersom många unga läser in gymnasiekompetens på Komvux. Den här rapporten väljer därför att studera en lite äldre målgrupp; 24-åringar som flera år efter typisk ålder för gymnasieexamen ännu inte lyckats fullborda en gymnasial utbildning.

Samhällsekonomiska beräkningar genomförs för att estimera det ekonomiska värdeskapande som skulle kunna uppnås ifall ungdomarna i studien vid 24 års ålder hade erhållit en examen från en gymnasial utbildning. Beräkningarna genomförs för att synliggöra den förlust som skolmisslyckanden skapar för samhället.

I denna rapport har vi valt att främst använda begreppet samhällsförlust. Med det menas utebliven framtida samhällsvinst bestående av lägre skatteintäkter för samhället och lägre inkomster för de drabbade individerna. I praktiken är framtida samhällsförluster och samhällsvinster synonyma begrepp. Det är helt enkelt olika sidor av samma mynt. I rapporten jämförs alltså dagens situation med scenariot att de individer som vid 24 års ålder saknar gymnasieexamen skulle klara gymnasieexamen, men att ingen av dem genomför ytterligare högre utbildning.

Studiens samhällsekonomiska beräkningarna baseras på hur arbetsmarknaden ser ut i nuläget. I dag finns en viss, men begränsad, skillnad i förvärvsintensitet mellan de som helt saknar gymnasial examen och de som har det som sin högsta utbildningsnivå. Skillnaden i genomsnittliga arbetsinkomster mellan grupperna är ännu mindre. Förklaringen är att äldre generationer som är redan är aktiva på arbetsmarknaden saknar gymnasieexamen men trots detta ändå har relativt höga inkomster. Då dessa personer etablerade sig på arbetsmarknaden var kunskapskraven betydligt lägre än i dag. Bland dagens ungdomar kan skillnaden mellan att sakna eller att ha en gymnasieexamen förväntas bli betydligt större.

Kalkylens antaganden och avgränsningar

Studiens beräkningarna är baserade på försiktiga antaganden och ser enbart på skillnaden i det ekonomiska värdet av det arbete som utförs. Personer som inte klarar gymnasieskolan löper större risk för arbetslöshet, missbruk, kriminalitet, hälsoproblem och andra former av sociala problem. Dessa skapar i sin tur samhällskostnader i form av utbetalningar av offentliga ersättningar, ökade vårdkostnader som är associerade med missbruk eller samhällsförluster på grund av kriminell aktivitet. Även om dessa kostnader är både relevanta och omfattande så har vi i denna rapport valt en avgränsning som innebär att inga av dessa kostnader inkluderas i de samhällsekonomiska beräkningarna.

Det är anmärkningsvärt att samhällskostnaden för skolmisslyckanden trots detta försiktiga beräkningsätt uppgår till hela 53 miljarder kronor för varje årskull. Förhoppningen är att denna studie ska stimulera till ökat fokus på motverkande av skolmisslyckanden, samt på kompletterande skolgång för nyanlända unga som saknar gymnasieexamen. Samhällsekonomiska beräkningar över kostnaden för marginalisering är betydelsefulla, eftersom de synliggör värdet av investeringar i till exempel program för att stödja fler att klara skolan. När beslut kring skolan och andra samhällsfunktioner fattas ligger fokus ofta på den omedelbara kortsiktiga kostnad som olika insatser för med sig. Det är relevant att också betrakta den långsiktiga prislapp som skolmisslyckanden innebär och att sätta det i relation till kortsiktiga kostnaden för olika förebyggande insatser.

Ordlista centrala begrepp

Diskontering. Ett framtida värde omräknas bakåt i tiden med hänsyn till en given räntesats.

Förvärvsintensitet. Andel personer i en region som förvärvsarbetar i en viss åldersgrupp i relation till samtliga personer i den aktuella åldersgruppen. Förvärvsarbete är arbete som leder till ersättning i form av lön.

Samhällsekonomiska beräkningar. Beräkning av effekter för samhällsekonomin. Fokus i rapporten är på det ekonomiska värde som skulle ha skapats ifall de ungdomar som idag saknar gymnasial utbildning i en årskull hade klarat gymnasiet. Det vill säga de offentliga intäkter från skatter och avgifter som skulle genererats ifall ungdomarna haft motsvarande sysselsättningsgrad och inkomst som de med gymnasieexamen.

Sociala avgifter. Olika former av avgifter eller försäkringspremier som är kopplade till anställning. Merparten av de sociala avgifterna betalas i form av arbetsgivaravgift och innefattar en komponent som är skatt och en annan som är förmåner för individen. Sociala avgifter bör inkluderas i lönen för att fånga arbetskostnaden, vilket är det pris som marknaden sätter på arbetets värde.

Värdeskapande. Begreppet syftar till det värde som skapas genom olika aktiviteter, till exempel arbete. I denna rapport avses bruttolön plus sociala avgifter.

Samhällsekonomiska kalkylen

Hur skiljer sig det genomsnittliga utfallet på arbetsmarknaden för individer som inte har gymnasial utbildning jämfört med de som har gymnasial utbildning som sin högsta utbildningsnivå? Statistiska Centralbyrån har i en publikation från 2016 redovisat andelen som förvärvsarbetar i de två grupperna. Bland de cirka 623 000 individer som 2014 hade förgymnasial utbildning var förvärvsintensiteten 61 procent (51 procent bland kvinnor och 68 procent bland män). Bland de cirka 2 215 000 personer som hade gymnasial utbildning som högsta utbildningsnivå var förvärvsintensiteten 82 procent (80 procent bland kvinnor och 84 procent bland män).⁴ Statistiska Centralbyrån redovisar med källor från 2015 även genomsnittliga månadslöner per utbildningsnivå. Dessa visas nedan.

Utbildningsnivå	Kvinnor	Män	Månadslön
Förgymnasial utbildning kortare än 9 år	23 300 kr	26 000 kr	24 650 kr
Förgymnasial utbildning, 9 (10) år	25 100 kr	28 800 kr	26 950 kr
Gymnasial utbildning, högst 2 år	26 900 kr	31 000 kr	28 950 kr
Gymnasial utbildning, 3 år	26 200 kr	30 100 kr	28 150 kr
Eftergymnasial utbildning, mindre än 3 år	30 500 kr	36 200 kr	33 350 kr
Eftergymnasial utbildning, 3 år eller mer	35 000 kr	43 700 kr	39 350 kr
Forskarutbildning	46 900 kr	53 700 kr	50 300 kr

Figur 1. Genomsnittlig månadslön efter utbildningsnivå år 2015 (SCB)

I denna studies beräkningar används två schablonlöner. Den första är genomsnittliga månadslöner för personer med förgymnasial utbildning. Den schablonlönen är 25 800 kr per månad och framräknad genom att ta medelvärdet av de två undergrupperna förgymnasial utbildning kortare än 9 år (= 24 650 kr) och förgymnasial utbildning, 9 (10) år (= 26 950 kr). Den andra schablonlönen är genomsnittliga månadslöner för personer med gymnasial utbildning. Den schablonlönen är 28 550 kronor per månad och framräknad genom att ta medelvärdet av de två undergrupperna gymnasial utbildning, högst 2 år (= 28 950 kr) och gymnasial utbildning, 3 år (= 28 150 kr). De samhällsekonomiska beräkningarna baseras på värdet av det arbete som utförs. För att få denna siffra behöver lönen multipliceras med avtalade och lagstadgade sociala avgifter. Senast tillgänglig statistik för sociala avgifter ges av Ekonomifakta och är 36,98 procent.⁵

Beräkningarna i denna studie baseras på siffror från SCB som visar på utbildningsnivån för samtliga 24-åringar i respektive kommun. Den senaste tillgängliga statistiken från 2015 används. Antalet som har högst förgymnasial utbildning räknas samman. Det rör sig om 14 746 individer, eller en dryg tiondel av de 142 132 24-åringar som fanns i landet. Därefter beräknas vad dessa individer kan förväntas skapa för ekonomiskt värde (räknat i lönekostnad) per år och över yrkeslivets förlopp. En jämförelse görs med om individerna skulle ha tagit ut gymnasial examen och därmed ha nått högre förvärvsintensitet och högre genomsnittliga inkomster. Statistiken som används för dessa två beräkningar baseras på genomsnittlig inkomst och förvärvsfrekvens för samtliga personer, med respektive utbildningsnivå, i arbetsför ålder i Sverige. Denna siffra multipliceras med 42, antalet år som individen mellan 24 och 65 år kan förvärvsarbeta. Därmed skapas ett estimat över den samhällsekonomiska förlusten fördelat över arbetslivets lopp.

På ett sätt är beräkningarna i överkant, då de antar att alla individer ska uppnå gymnasieexamen och att de kommer att nå samma arbetsmarknadsutfall som övriga med gymnasieexamen har. I praktiken kan vissa individer inte förväntas ta gymnasieexamen hur väl skolsystemet än fungerar, på grund av hinder som svår sjukdom eller svår funktionsnedsättning. Dessutom kan underliggande faktorer, som exempelvis sämre kognitiv förmåga förklara varför vissa individer inte når upp till gymnasieexamen medan andra gör det. Samtidigt är beräkningarna av många skäl i underkant. Antagandet görs att inga individer når upp till eftergymnasial utbildning, fastän detta skulle kunna vara fallet för många som lyckas med första steget att klara av gymnasiet. Dessutom är beräkningarna för framtida utfall på arbetsmarknaden för dagens unga baserade på data över nuläget för samtliga i arbetsför ålder. Förutsättningarna för de utan gymnasieutbildning att få ett arbete och en god inkomst kommer i framtiden vara sämre jämfört med nuvarande och tidigare generationer. Det eftersom de formella kunskapskraven på arbetsmarknaden ständigt ökar.

Ett annat skäl till att beräkningarna är i underkant är att hänsyn inte tas till att individer med förgymnasial utbildning på arbetsmarknaden i högre grad innehar någon form av offentligt subventionerad sysselsättning. De offentliga subventionerna är i sig en kostnad för samhällsekonomin. De samhällskostnader som associeras till utanförskap (till exempel högre kostnader för offentliga ersättningar och kostnader som uppstår på grund av sjukdom, missbruk eller kriminalitet) räknas inte med. De senare kostnaderna tenderar att vara höga och belasta de offentliga finanserna, vilket gör att de inte finns med i statistiken. Sammanlagt är beräkningarna således tydligt i underkant. Varför används då så försiktiga beräkningar? En anledning är att det är fördelaktigt att inte spekulera i hur förvärvsfrekvensen kommer att bli i framtiden, utan utgå från objektiva data som finns tillgänglig. En annan är att redan med försiktiga antaganden så utgör skolmisslyckanden en så stor samhällsekonomisk förlust att det berättigar mobilisering av resurser för att motverka detta.

Eftersom beräkningarna baseras på varje årskulls förväntade utfall på arbetsmarknaden under arbetslivets gång, så är det relevant att skilja på nuvärdeskostnaden och den framtida kostnaden för skolmisslyckanden. Diskontering är en justering som görs för att beräkna nuvärdeskostnad. Framtida kostnader kan nämligen antas vara lättare att bära än omedelbara kostnader. Något förenklat beror det på att resurser som är tillgängliga i år kan investeras, ge en årlig avkastning och leda till att större resurser finns tillgängliga för att möta framtidens kostnader. Som ett enkelt exempel kan 96 kronor sättas in på ett bankkonto med ränta i år, för att betala en kostnad på 100 kronor som uppstår nästa år. Därmed omvandlas en framtida kostnad på 100 kronor till en nuvärdeskostnad på 96 kronor.

I de samhällsekonomiska beräkningar som sker i denna rapport ligger fokus på värdet av det arbete som går förlorat på grund av avsaknad av gymnasieutbildning. Värdet av arbete tenderar att öka med tiden. Denna årliga ökning behöver inkluderas i beräkningarna. Ett rimligt antagande är att framtida kostnader diskonteras med 4 procent per år (100 kronor kan sparas år ett för att betala en kostnad på 104 kronor som uppstår år två) medan värdet av arbete ökar med 2 procent per år. Denna ökning av arbetets värde kan inkluderas i beräkningarna genom att sänka diskonteringsräntan till $4 - 2 = 2$ procent. En kostnad på 100 kronor år ett motsvarar därmed en kostnad på 98 kronor år två, på 96,04 kronor år tre och så vidare. Det sista förväntade året på arbetsmarknaden, alltså år 42, motsvarar det 43,68 kronor. Dessa siffror ger nuvärdeskostnaden av framtida kostnader.

Beräkningarna baseras på ett arbetsliv som tar slut vid 65 års ålder. I själva verket kommer samhällsförlusten att fortsätta vara aktuell även efter dess. En del av årskullen 24-åringar kan nämligen förväntas arbeta efter 65 års ålder – inte minst med tanke på att andelen friska levnadsår i framtiden sannolikt kommer att vara fler än idag. Pensionsinkomsten, och den skatt som betalas på den, kommer också i snitt att vara högre för de som klarat gymnasieexamen.

Beräkningarna steg för steg

Nedan visas hur beräkningarna sker steg för steg för exempelkommunen Borås. Samma beräkningar har genomförts för samtliga kommuner i landet.

1 Hur många 24-åringar bor i kommunen och vad är deras utbildningsnivå?

I det första steget räknas antalet unga som saknar gymnasieutbildning i varje kommun. Statistiska Centralbyrån anger utbildningsnivån för samtliga 24-åringar som finns i landet. I Borås uppgick antalet 24-åringar, enligt de senast tillgängliga siffrorna för 2015, till 1 777 personer. Av dessa saknade 216 gymnasieutbildning. Det rörde sig mer specifikt om 9 män och 24 kvinnor som inte har klarat grundskolan (förgymnasial utbildning kortare än 9 år) samt 109 män och 74 kvinnor som har klarat grundskolan (förgymnasial utbildning på 9 eller 10 år) men inte gymnasiet. För en marginell grupp 24-åringar finns ingen statistik över utbildning. Dessa inkluderas inte i beräkningarna.

2 Hur kan 24-åringarna förväntas klara sig på arbetsmarknaden framöver?

En beräkning görs över de inkomster som 24-åringarna förväntas ha under sitt arbetsliv. Antagandet är att dessa individer kommer att klara sig lika väl på arbetsmarknaden framöver som den genomsnittliga person i arbetsför ålder som i dag har förgymnasial utbildning. Det vill säga att 61 procent av gruppen kommer att förvärvsarbeta varje genomsnittligt år och att gruppens genomsnittliga inkomst kommer att vara 25 800 kronor per månad.

3 Hur skulle 24-åringarna ha klarat sig om de hade haft gymnasieutbildning?

En ny beräkning görs, där samma individer antas ha klarat gymnasial examen. Antagandet är att de då i termer av andelen förvärvsarbetare skulle ha haft samma inkomst och utfall på arbetsmarknaden som en genomsnittlig person i arbetsför ålder, som i dag har högst gymnasial utbildning. Det vill säga att 82 procent av gruppen kommer att förvärvsarbeta varje genomsnittligt år och att gruppens genomsnittliga inkomst kommer att vara 28 550 kronor per månad.

4 Vad är skillnaden i utfall mellan beräkningarna i steg 2 och 3?

Det ekonomiska värdeskapande som individerna i gruppen kan förväntas bidra med under sitt arbetsliv räknas ut. Detta görs genom att räkna ut den genomsnittliga individens inkomst per år samt inkludera sociala avgifter, för att få ut lönekostnaden. Lönekostnaden är marknadens prissättning på värdet av individens arbete. Det visar sig att de 216 ungdomarna i Borås förväntas generera ett samlat värdeskapande på 55,9 miljoner kronor per genomsnittligt år på arbetsmarknaden. Om de hade haft gymnasial utbildning, skulle andelen som arbetar och den genomsnittliga inkomsten ha varit högre, vilket hade resulterat i ett värdeskapande på 83,1 miljoner kronor. När dessa båda siffror har räknats ut så kan skillnaden mellan dem enkelt tas fram, i detta fall 27,2 miljoner kronor per år. Detta är det värdeskapande som uteblir på grund av brist på gymnasial examen bland en årskull 24-åringar under ett år i Borås.

5 Vad blir den årliga samhällsförlusten för att de inte har gymnasieutbildning?

I förra steget har det värdeskapande som uteblev för en enskild årskurs och ett enskilt år räknats ut. Att sakna gymnasieutbildning är dock något som påverkar individen över hela arbetslivet och även efter yrkeslivet i form av pension. Mellan 24 och 65 års ålder har individen 42 år på sig att vara aktiv på arbetsmarknaden. Det ekonomiska värde som inte skapas på grund av att en del av årskullen 24-åringar i Borås saknar gymnasieutbildning estimeras till 27,2 miljoner kronor per år.

6 Vad blir den totala samhällsförlusten fram till 24-åringarnas pension?

I förra steget räknades förlusten för ett genomsnittligt år ut. Hänsyn tas i det sista steget till två långsiktiga faktorer. Den första är att arbetets värde ökar med tiden, pådrivet av den generella ekonomiska tillväxten. Det antas att arbetets värde ökar med två procent per år. Den andra faktorn är att framtida kostnader är lättare att hantera än omedelbara kostnader. En fyra procent hög diskonteringsränta inkluderas därmed. Den samlade effekten under de 42 år som varje årskull förväntas vara aktiv på arbetsmarknaden kan nu räknas ut. Summan uppgår till 779 miljoner kronor i nuvärdeskostnad för årskullen i Borås kommun.

Beräkningarnas formell

Den ekvation som använts vid de samhällsekonomiska beräkningarna är:

$$V = A \times (Fg \times Ig - Ff \times If) \times 12 \times 1,3698 \times D$$

- V** = Ekonomiskt värdeskapande över arbetsföra år.
- A** = Antal i årskull 24-åringar som saknar gymnasial utbildning.
- Ff** = Förvärvsintensitet utan gymnasial utbildning.
- Fg** = Förvärvsintensitet med högst gymnasial utbildning.
- If** = Genomsnittlig månadsinkomst utan gymnasial utbildning.
- Ig** = Genomsnittlig månadsinkomst med högst gymnasial utbildning.
- 12** = Siffran motsvarar årets antal månader.
- 1,3698** = Faktorn används för att inkludera avtalade och lagstadgade sociala avgifter och därmed ge marknadspriset på lönekostnaden, vilket speglar det ekonomiska värdeskapandet av arbete.
- D** = diskonteringsfaktor. Inkluderas för att fånga det faktum att arbetets värde ökar för varje år, samt för att översätta framtida kostnader till nutidsvärde

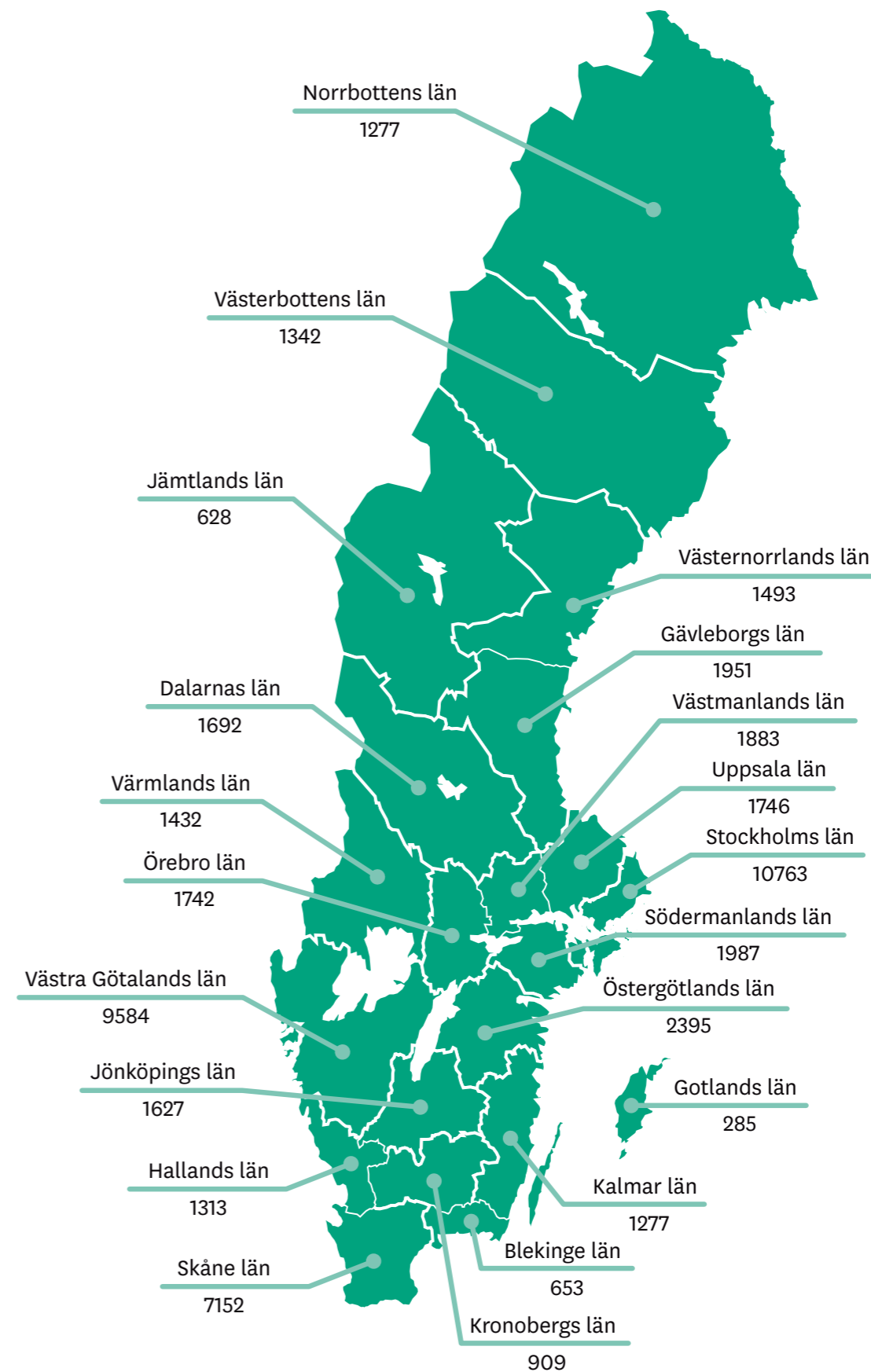
En samhällsförlust på totalt 53 miljarder

År 2015 var antalet 24-åringar i Sverige som saknade gymnasieutbildning 14 746. Om alla i årskullen hade klarat gymnasiet så skulle det, baserat på samma beräkningar som för Borås kommun, leda till ett ökat värdeskapande på 53 miljarder kronor under årskullens hela arbetsliv. Beroende på vilket perspektiv du som läsare väljer, kan dessa 53 miljarder antingen betraktas som en framtida samhällsförlust eller en utebliven framtida samhällsvinst.

Denna omfattande summa reflekterar den förlust som samhället gör för att den senaste årskullen ungdomar inte klarat gymnasiet. I viss mån representerar också siffran den vinst som kan uppstå genom att ge nyanlända som inte fått en fullständig utbildning i sina hemländer, möjlighet att kunna fullborda gymnasiestudier.

Sammanlagt uppgår olika former av direkta och indirekta skatter (det vill säga arbetsgivaravgift, skatt och moms) till hälften av inkomsten för personer med lägre inkomster i Sverige.⁶ Det innebär att ungefär hälften av det värdeskapande som går förlorat på grund av avsaknad av gymnasial utbildning, skulle ha tillfallit individerna i form av inkomster. Resten skulle ha tillfallit offentlig sektor i form av skatteintäkter.

Samhällsförlusten i miljoner kronor för Sveriges alla län. Den totala samhällsförlusten per årskull blir för hela Sverige 53 miljarder kronor.

Möjlig samhällsvinst på kommunal nivå

Nedan redovisas en möjlig samhällsvinst med gymnasieexamen i Sveriges 21 län och 290 kommuner. Denna rapport fokuserar främst på de samhällsekonomiska konsekvenserna. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att den största vinsten med förebyggande insatser mot skolmisslyckande är minskat onödigt mänskligt lidande.

Kolumn 1 redovisar antal 24-åringar som saknar gymnasial utbildning i varje län och kommun. Statistik för kommuner med färre än 20 individer i åldern 24 år med endast förgymnasial utbildning, redovisas av integritetsskäl under posten "Övriga kommuner". I de län som bara har en kommun med färre än 20 ungdomar, har även kommuner med något fler individer utan gymnasial utbildning redovisats under "Övriga kommuner". *Kolumn 2* redovisar samhällsvinsten i ekonomiskt värde producerat per år om kommunen/länets antal 24-åringar haft gymnasieutbildning, baserat på en genomsnittlig årslön. *Kolumn 3*. Redovisar det ekonomiskt värde som ungdomarna enligt beräkningarna skulle ha producerat i åldern 24 till 65 år om de haft gymnasial utbildning (diskonterat med 2 procent per år).

Blekinge län	1. Antal 24-åringar som saknar gymnasial utbildning (st)	2. Samhällsvinst producerat värde per år (mnkr)	3. Samhällsvinst producerat värde ålder 24-65 år (mnkr)
Karlskrona	66	8.3	238.1
Ronneby	39	4.9	140.7
Karlshamn	36	4.5	129.8
Övriga kommuner	40	5.0	144.3
Summa hela länet	181	22.8	652.8

Dalarnas län	1. Antal 24-åringar som saknar gymnasial utbildning (st)	2. Samhällsvinst producerat värde per år (mnkr)	3. Samhällsvinst producerat värde ålder 24-65 år (mnkr)
Smedjebacken	23	2.9	83.0
Mora	25	3.2	90.2
Falun	69	8.7	248.9
Borlänge	110	13.9	396.8
Hedemora	34	4.3	122.6
Avesta	61	7.7	220.0
Ludvika	65	8.2	234.4
Övriga kommuner	82	10.3	295.8
Summa hela länet	469	59.2	1 691.6

Gotlands län	1. Antal 24-åringar som saknar gymnasial utbildning (st)	2. Samhällsvinst producerat värde per år (mnkr)	3. Samhällsvinst producerat värde ålder 24-65 år (mnkr)
Gotland	79	10,0	284.9
Summa hela länet	79	10,0	284.9

Gävleborgs län	1. Antal 24-åringar som saknar gymnasial utbildning (st)	2. Samhällsvinst producerat värde per år (mnkr)	3. Samhällsvinst producerat värde ålder 24-65 år (mnkr)
Hofors	22	2.8	79.4
Ovanåker	23	2.9	83.0
Ljusdal	37	4.7	133.5
Gävle	189	23.8	681.7
Sandviken	77	9.7	277.7
Söderhamn	45	5.7	162.3
Bollnäs	62	7.8	223.6
Hudiksvall	52	6.6	187.6
Övriga kommuner	34	4.3	122.6
Summa hela länet	541	68.2	1 951.3

Hallands län	1. Antal 24-åringar som saknar gymnasial utbildning (st)	2. Samhällsvinst producerat värde per år (mnkr)	3. Samhällsvinst producerat värde ålder 24-65 år (mnkr)
Halmstad	132	16.6	476.1
Falkenberg	58	7.3	209.2
Varberg	60	7.6	216.4
Kungsbacka	55	6.9	198.4
Övriga kommuner	59	7.4	212.8
Summa hela länet	364	45.9	1 312.9

Jämtlands län	1. Antal 24-åringar som saknar gymnasial utbildning (st)	2. Samhällsvinst producerat värde per år (mnkr)	3. Samhällsvinst producerat värde ålder 24-65 år (mnkr)
Åre	27	3.4	97.4
Östersund	70	8.8	252.5
Övriga kommuner	77	9.7	277.7
Summa hela länet	174	21.9	627.6

Jönköpings län	1. Antal 24-åringar som saknar gymnasial utbildning (st)	2. Samhällsvinst producerat värde per år (mnkr)	3. Samhällsvinst producerat värde ålder 24-65 år (mnkr)
Gislaved	56	7.1	202.0
Jönköping	157	19.8	566.3
Nässjö	49	6.2	176.7
Värnamo	47	5.9	169.5
Vetlanda	31	3.9	111.8
Tranås	23	2.9	83.0
Övriga kommuner	111	14.0	400.4
Summa hela länet	451	56.9	1 626.7

Kalmar län	1. Antal 24-åringar som saknar gymnasial utbildning (st)	2. Samhällsvinst producerat värde per år (mnkr)	3. Samhällsvinst producerat värde ålder 24-65 år (mnkr)
Kalmar	93	11.7	335.4
Hultsfred	29	3.7	104.6
Nybro	45	5.7	162.3
Oskarshamn	28	3.5	101.0
Västervik	73	9.2	263.3
Övriga kommuner	86	10.8	310.2
Summa hela länet	354	44.6	1 276.8

Kronobergs län	1. Antal 24-åringar som saknar gymnasial utbildning (st)	2. Samhällsvinst producerat värde per år (mnkr)	3. Samhällsvinst producerat värde ålder 24-65 år (mnkr)
Alvesta	27	3.4	97.4
Älmhult	30	3.8	108.2
Växjö	96	12.1	346.3
Ljungby	27	3.4	97.4
Övriga kommuner	72	9.1	259.7
Summa hela länet	252	31.8	908.9

Norrbottens län	1. Antal 24-åringar som saknar gymnasial utbildning (st)	2. Samhällsvinst producerat värde per år (mnkr)	3. Samhällsvinst producerat värde ålder 24-65 år (mnkr)
Kalix	21	2.6	75.7
Gällivare	21	2.6	75.7
Luleå	89	11.2	321.0
Piteå	50	6.3	180.3
Boden	55	6.9	198.4
Kiruna	49	6.2	176.7
Övriga kommuner	69	8.7	248.9
Summa hela länet	354	44.6	1 276.8

Skåne län	1. Antal 24-åringar som saknar gymnasial utbildning (st)	2. Samhällsvinst producerat värde per år (mnkr)	3. Samhällsvinst producerat värde ålder 24-65 år (mnkr)
Burlöv	26	3.3	93.8
Östra Göinge	37	4.7	133.5
Bjuv	32	4.0	115.4
Kävlinge	31	3.9	111.8
Sjöbo	30	3.8	108.2
Hörby	29	3.7	104.6
Höör	26	3.3	93.8
Bromölla	29	3.7	104.6
Osby	22	2.8	79.4
Åstorp	42	5.3	151.5

Malmö	649	81.9	2 340.9
Lund	82	10.3	295.8
Landskrona	97	12.2	349.9
Helsingborg	227	28.6	818.8
Höganäs	21	2.6	75.7
Eslöv	66	8.3	238.1
Trelleborg	81	10.2	292.2
Kristianstad	119	15.0	429.2
Simrishamn	22	2.8	79.4
Ängelholm	39	4.9	140.7
Hässleholm	76	9.6	274.1
Övriga kommuner	200	25.2	721.4
Summa hela länet	1983	250.1	7 152.4

Stockholms län	1. Antal 24-åringar som saknar gymnasial utbildning (st)	2. Samhällsvinst producerat värde per år (mnkr)	3. Samhällsvinst producerat värde ålder 24-65 år (mnkr)
Upplands Väsby	75	9.5	270.5
Vallentuna	39	4.9	140.7
Österåker	37	4.7	133.5
Värmdö	55	6.9	198.4
Järfälla	110	13.9	396.8
Ekerö	21	2.6	75.7
Huddinge	165	20.8	595.1
Botkyrka	200	25.2	721.4
Salem	22	2.8	79.4
Haninge	166	20.9	598.7
Tyresö	55	6.9	198.4
Upplands-Bro	38	4.8	137.1
Täby	39	4.9	140.7
Sollentuna	71	9.0	256.1
Stockholm	1 080	136.2	3 895.4
Södertälje	217	27.4	782.7
Nacka	95	12.0	342.7
Sundbyberg	98	12.4	353.5

Solna	82	10.3	295.8
Lidingö	28	3.5	101.0
Norrtälje	94	11.9	339.0
Sigtuna	95	12.0	342.7
Nynäshamn	69	8.7	248.9
Övriga kommuner	33	4.2	119.0
Summa hela länet	2 984	376.4	1 0762.9

Söderman-lands län	1. Antal 24-åringar som saknar gymnasial utbildning (st)	2. Samhällsvinst producerat värde per år (mnkr)	3. Samhällsvinst producerat värde ålder 24-65 år (mnkr)
Gnesta	30	3.8	108.2
Nyköping	98	12.4	353.5
Oxelösund	30	3.8	108.2
Flen	32	4.0	115.4
Katrineholm	71	9.0	256.1
Eskilstuna	207	26.1	746.6
Strängnäs	43	5.4	155.1
Övriga kommuner	40	5.0	144.3
Summa hela länet	551	69.5	1 987.4

Uppsala län	1. Antal 24-åringar som saknar gymnasial utbildning (st)	2. Samhällsvinst producerat värde per år (mnkr)	3. Samhällsvinst producerat värde ålder 24-65 år (mnkr)
Håbo	34	4.3	122.6
Älvkarleby	29	3.7	104.6
Knivsta	23	2.9	83.0
Tierp	34	4.3	122.6
Uppsala	249	31.4	898.1
Enköping	77	9.7	277.7
Övriga kommuner	38	4.8	137.1
Summa hela länet	484	61.0	1 745.7

Värmlands län	1. Antal 24-åringar som saknar gymnasial utbildning (st)	2. Samhällsvinst producerat värde per år (mnkr)	3. Samhällsvinst producerat värde ålder 24-65 år (mnkr)
Forshaga	21	2.6	75.7
Karlstad	119	15.0	429.2
Kristinehamn	51	6.4	184.0
Filipstad	21	2.6	75.7
Arvika	35	4.4	126.2
Säffle	23	2.9	83.0
Övriga kommuner	127	16.0	458.1
Summa hela länet	397	50.1	1 431.9

Västerbottens län	1. Antal 24-åringar som saknar gymnasial utbildning (st)	2. Samhällsvinst producerat värde per år (mnkr)	3. Samhällsvinst producerat värde ålder 24-65 år (mnkr)
Vännäs	21	2.6	75.7
Umeå	138	17.4	497.7
Skellefteå	125	15.8	450.9
Övriga kommuner	88	11.1	317.4
Summa hela länet	372	46.9	1 341.8

Västernorrlands län	1. Antal 24-åringar som saknar gymnasial utbildning (st)	2. Samhällsvinst producerat värde per år (mnkr)	3. Samhällsvinst producerat värde ålder 24-65 år (mnkr)
Härnösand	46	5.8	165.9
Sundsvall	181	22.8	652.8
Kramfors	50	6.3	180.3
Sollefteå	41	5.2	147.9
Örnsköldsvik	49	6.2	176.7
Övriga kommuner	47	5.9	169.5
Summa hela länet	414	52.2	1 493.2

Västmanlands län	1. Antal 24-åringar som saknar gymnasial utbildning (st)	2. Samhällsvinst producerat värde per år (mnkr)	3. Samhällsvinst producerat värde ålder 24-65 år (mnkr)
Surahammar	23	2.9	83.0
Hallstahammar	40	5.0	144.3
Västerås	249	31.4	898.1
Sala	53	6.7	191.2
Fagersta	36	4.5	129.8
Köping	46	5.8	165.9
Arboga	31	3.9	111.8
Övriga kommuner	44	5.5	158.7
Summa hela länet	522	65.8	1 882.8

Västra Göta-lands län	1. Antal 24-åringar som saknar gymnasial utbildning (st)	2. Samhällsvinst producerat värde per år (mnkr)	3. Samhällsvinst producerat värde ålder 24-65 år (mnkr)
Härryda	45	5.7	162.3
Partille	42	5.3	151.5
Stenungsund	28	3.5	101.0
Ale	63	7.9	227.2
Lerum	42	5.3	151.5
Värgårda	23	2.9	83.0
Bengtsfors	21	2.6	75.7
Lilla Edet	28	3.5	101.0
Mark	52	6.6	187.6
Götene	21	2.6	75.7
Göteborg	1 061	133.8	3 826.9
Mölnådal	74	9.3	266.9
Kungälv	63	7.9	227.2
Uddevalla	91	11.5	328.2
Strömstad	24	3.0	86.6
Vänersborg	47	5.9	169.5
Trollhättan	77	9.7	277.7
Alingsås	67	8.5	241.7
Borås	216	27.2	779.1

Ulricehamn	28	3.5	101.0
Mariestad	37	4.7	133.5
Lidköping	42	5.3	151.5
Skara	30	3.8	108.2
Skövde	73	9.2	263.3
Tidaholm	23	2.9	83.0
Falköping	59	7.4	212.8
Övriga kommuner	280	35.3	1 009.9
Summa hela länet	2 657.0	335.1	9 583.5

Örebro län	1. Antal 24-åringar som saknar gymnasial utbildning (st)	2. Samhällsvinst producerat värde per år (mnkr)	3. Samhällsvinst producerat värde ålder 24-65 år (mnkr)
Hallsberg	24	3.0	86.6
Örebro	202	25.5	728.6
Kumla	36	4.5	129.8
Karlskoga	72	9.1	259.7
Lindesberg	52	6.6	187.6
Övriga kommuner	97	12.2	349.9
Summa hela länet	483	60.9	1 742.1

Östergötlands län	1. Antal 24-åringar som saknar gymnasial utbildning (st)	2. Samhällsvinst producerat värde per år (mnkr)	3. Samhällsvinst producerat värde ålder 24-65 år (mnkr)
Ydre	0	0.0	0
Kinda	23	2.9	83.0
Finspång	30	3.8	108.2
Linköping	192	24.2	692.5
Norrköping	242	30.5	872.9
Motala	79	10.0	284.9
Mjölby	43	5.4	155.1
Övriga kommuner	55	6.9	198.4
Summa hela länet	664	83.7	2 395.0

Referenser

- 1 *Possible selves* är en psykologisk teori som ger inblick i varför vissa ungdomar inte klarar skolan, samt vad dessa ungdomar behöver för att lyckas bättre. En central del av teorin är att struktur skapar motivation, vilket i sin tur är avgörande för förmågan att lyckas med studierna. Läs mer i följande litteratur: Ryff, Carol D. (1991): **Possible selves in adulthood and old age: a tale of shifting horizons**, Psychology and aging 6.2, sida 286 samt Ruvolo, Ann Patrice, and Hazel Rose Markus (1992): **Possible selves and performance: The power of self-relevant imagery**, Social cognition 10.1, sida 95-124.

Skandia Idéer för livet står bakom skolprogrammet ”Motivationslyftet” som utvecklats i samverkan med Star for Life. Det är ett skolprogram som går ut på att skapa en struktur där eleverna sätter upp individuella målsättningar och verkar för att nå dessa. Motivationsprogrammet har införts som en integrerad del av studierna i en rad skolor och forskare håller för närvarande på att utvärdera effekten av programmet.
- 2 Se exempel i följande litteratur: Rolnick, A. och R. Grunewald (2003): **Early childhood development: Economic development with a high public return**, The Region, 17;4:6-12, Heckman, J.J., S.H. Moon, R. Pinto, P.A. Savelyev och A. Yavitz (2010): **The rate of return to the HighScope Perry Preschool Program**, Journal of Public Economics, 94;1:114-128, Heckman, J., R. Pinto och P. Savelyev (2013). **Understanding the Mechanisms Through Which an Influential Early Childhood Program Boosted Adult Outcomes**, American Economic Review, 103;6:2052-2086.
- 3 SOU 2016:77: **En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning**, Utbildningsdepartementet, sida 656
- 4 SCB (2016): **Befolkningens utbildning och sysselsättning 2014**, Statistiska meddelanden UF 84 SM 1601.
- 5 Detta är nivån för personer med lägre inkomster, till vilka snittpersonen som har förgymnasial utbildning respektive högst gymnasial utbildning räknas. Personer med högre inkomster har i snitt högre avtalade sociala avgifter. Ekonomifakta (2017): **Sociala avgifter**. Statistiken var senast uppdaterad 2017-01-27 då den laddades ned 2017-02-07 från www.ekonomifakta.se/Fakta/Skatter/Skatt-pa-arbete/Sociala-avgifter.
- 6 Sanandaji, N. (2015). **Underskattade skatter**, Svenskt Näringsliv.